

LA CULTURA POPULAR A OLESA

“Ho fem perquè ens dona la gana”

El passat dia 26 de febrer ens vam aplegar a Paper d'Estrassa –en el marc de les àgores que OlesaAteneu hem proposat per a aquest desè aniversari– gent interessada a parlar de la cultura popular i fer un repàs de la situació en què es troba a Olesa. Va conduir el debat la periodista Anna Casado, a qui agraïm la col·laboració. Els que hi van ser van parlar de sardanes, de música d'arrel, de caramelles, de Tonis, de Buiragues, de Passions i de Pastorets... i d'envelats fins i tot.

Després d'una estona debatent el concepte mateix de “cultura popular” i de delimitar-ne l'abast (hi ha una certa confusió entre la popular –la coneguda–, la tradicional –la que es manté en el temps– i el folklore –quan es posa en escena, s'estudia i es fixa–). Ens vam preguntar si no caldria una paraula nova que ho definís tot millor.

Cap a una definició

La cultura popular en realitat cada cop ho és menys, de popular. La tendim a classificar com a tal, a fixar-la i descriure-la com a pròpia de cada poble, de cada cultura, però en realitat es va desdibuixant amb les interaccions culturals. A vegades parlem de coses diferents.

El Folklore, per la seva banda, és la voluntat de museïtzar-la, de fixar-ne la fotografia, i quan pugem una manifestació de cultura popular a un escenari potser la canviem una mica, hi intervenim. De fet, això és normal i forma part de l'evolució. Els que la practiquem, practiquem la popular i la tradicional, però no el folklore, que és matèria d'estudi (foto fixa). La pràctica és sempre actualització. Una bona definició pot ser: “La cultura popular és aquella cultura que es fa des del poble i al marge del mercat. “

Les categoritzacions serveixen per establir diàleg, però el que cal fer és veure com encarem la pràctica de la cultura popular. No cal definir-ho massa, perquè els temps canvien i una definició que serveix avui, demà pot ser superada. L'important és fer el que fem, al marge de què és o de com la definim.

És simplista identificar popular i tradicional?

La tradicional és aquella que és reconeguda com a tal. La resta, es pot considerar com a popular. Instruments recents poden ser populars, però no encara tradicionals. Hi ha un nou terme (*música d'arrel*) que vol reconstruir la música tradicional i actualitzar-la, usar-la modernitzada. Però si algú hi veu negoci, potser la comercialització servirà per fer-la més popular.

Innovació?

Amb l'excusa d'innovar, a vegades es fan barbaritats. No és el cas dels **Pastorets** d'Olesa, per exemple, que es van actualitzant, s'hi experimenta, evolucionen, i es fan sense pretensions. La **Passió** la situem en un nivell "superior", més estabilitzat, que no es pot renovar tan fàcilment. Els Pastorets com a espai experimental i renovador.

Els **esbarts**, per la seva banda, ballen com a espectacle. Però ballen com a activitat espontània? Hi ha de tot. Les dinàmiques dels esbarts obliguen en certa manera a innovar, perquè s'hi afegeix gent que fa aportacions espontànies i es renova.

Les **sardanes** són un altre exemple de cultura popular, perquè hi participa tothom (encara que hi ha competicions i concursos). En altres indrets la **jota** es balla espontàniament, mentre que nosaltres la ballem com a espectacle. Hi ha una manera d'innovar que és la de canviar-ne el significat original i modernitzar-lo mantenint les formes: adaptació, readaptació (Ball parlat de Tarragona).

La **Buiraca** és una neofesta espontània que és, evidentment, cultura popular. N'hi ha d'altres com l'Akelarre de Cervera o la cursa de Gallines d'Esparreguera. Innovar amb allò que agrada al marge del mercat. Les caramelles d'ara són les anticaramelles de fa uns anys, i ara s'han establert de tal manera que fins i tot han sorgit noves anticaramelles.

Un altre exemple d'evolució de cultura popular serien grups de teatre com Els Comediants, que ha evolucionat comercialment o artísticament. O el **teatre amateur**, que es fa també per iniciativa espontània, encara que cada cop menys. Ara els grups de música cobren, i abans actuar o cantar era més espontani.

Ampliació?

Introducció de festes foranes (**fiesta country**). Es poden consolidar com a populars i tradicionals? O les hi desvinculem? No ho és si es programa forçadament, encara que si arrelen, amb el temps poden acabar esdevenint tradicionals. Són propostes de consum cultural i no semblen mostres de cultura popular (espontània) pròpiament dita. S'havien fet fins i tot "vaquilles" a Olesa en algun moment.

Els **envelats** són cultura popular també? I les festes de carrer? Els envelats ho són pel que fa a lloc de participació, encara que eren llocs d'accés condicionat (vestimenta, poder adquisitiu...). Com els balls de la quadrilla de Martorell.

Cultura popular i societat

La cultura popular es viu diferent segons la classe social. La Passió és cultura popular, però té un component de classe evident. Hi havia hagut algun element popular, com el **ball de dimonis**, que es va deixar de fer potser per ser massa popular i escapar-se del control de les autoritats i de l'Església. (En aquest sentit, constatem que en alguns casos les festes majors que es fan pretenen adormir una mica la gent fent-ho tot més previsible i controlable, llevant-li el component popular i apropiant-lo al consum.)

La cultura popular avui

Hi ha un cert esperit de militància en la recuperació i manteniment de la cultura popular. A vegades, i abans sobretot, era una manera simplement d'entretenir-se, sense pretensió historicista. Ara, però, es consumeix més que no es produeix, i hi ha més passivitat perquè estem avesats que tot ens ho donin fet.

El terme *cultura popular* pot tenir avui, i segons per a quin sector, un cert matís de “resclosit”. Costa acostar la cultura popular a la gent. Els joves ho veuen com una cosa carrinclona?

Quin objectiu tenen avui les entitats de cultura popular?

Protegir i recuperar el patrimoni i, alhora, fer-lo arribar a més gent. La festa dels Tres Tombs, a Olesa **Els Tonis**, s'ha recuperat també com a cultura popular recentment.

A vegades s'han de modernitzar perquè han de sobreviure i s'han de mercantilitzar en conseqüència, assimilant-se al mercat cultural. Tenir més ressò mediàtic és la manera?

Sovint no hi ha voluntat expressa de pervivència, en els actes de cultura popular. Hom ho fa per passar-ho bé sense més pretensions. Amb el temps es van sistematitzant i es genera una certa resistència al canvi i a l'evolució. Per exemple, a cap dels participants de les **Caramelles** d'Olesa se li acut mantenir-les per militància, sinó per passar-ho bé. I no es faran escarafalls si es deixen de fer. La gent que entra en el món de la cultura popular s'hi apassiona.

Fer-se lloc

Per una banda, el mercat ha captat iniciatives populars. Hi ha una cultura oficial mediatitzada políticament o bé condicionada pel mercat i per diverses empreses, segons el capital que mouen. Els festivals han matat altres iniciatives més espontànies i participatives.

D'altra banda, hi ha, per exemple, **esbarts** que han intentat atreure gent jove introduint danses més modernes (hip-hop). Molts nois i noies van a activitats de dansa més moderna encara que sigui molt més cara.

Hi ha competència i la cultura popular té una proporció petita del mercat. Potser el que cal no és altra cosa que donar a la gent jove allò que vol: socialitzar-se, un espai on poder passar-ho bé i tenir altres incentius com ara poder fer amics i sortir en colla. Cal donar-los espai físic com a vehicle de socialització en paral·lel a l'activitat en si mateixa. Hem de renunciar sense problemes al públic si el que ens agrada és ballar, cantar o fer l'activitat per passar-ho bé, si cal sense espectadors. La promoció en l'àmbit escolar és important, juntament amb campanyes ocasionals de promoció.

El paper de l'Administració pública

Les administracions no ajuden gaire, ja que se centren molt en els professionals i els tècnics i poc en la gent de base o en les activitats populars. Sembla que això no els comporta prou rendiment. Segons a qui sí que se'ls ajuda i tot són facilitats.

En el suport públic hi ha la voluntat que tot el que se subvenciona sigui monetaritzable o que serveixi per generar indústria i benefici: o bé que aportí molt de públic i sigui productiu des del punt de vista polític. Només els ajuntaments més petits poden subvencionar actes no "rendibles". Algunes cooperatives o empreses locals també ajuden en pobles petits. Des de les institucions, el voluntariat no es valora prou, encara que molta de la política local en depengui.

Anem acabant

El que ens dona més valor és que en un món de consum nosaltres fem el que ens dona la gana i per gaudir-ne. Alguna força, però, tenim. Per exemple, en el cas dels decrets d'horaris a Olesa, la pressió popular va fer canviar l'ordenança. Si parem no passa res, però si pressionem, ens escolten. Hi ha l'exemple de la Festa Major de Gràcia, una plantada que va fracassar perquè l'Ajuntament de Barcelona van contractar directament altres activitats.

Si les coses no funcionen, doncs, mira: què hi farem. Ho fem perquè ens dona la gana. Per compartir, per satisfacció personal.